

Kopienu vēja parki: Vietējās sabiedrības iesaiste, izveides principi un ieguvumu sadale kopienā

Piemēri Ziemeļfrīzlandē un Ditmāršenā (Vācija)

Mihaels Krugs [*Michael Krug*]

Berlīnes Brīvās universitātes Vides politikas pētījumu centrs

Kopsavilkums

Pētījums sniedz ieskatu trijos kopienu vēja parkos, kas atrodas Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes Ziemeļfrīzlandes (Elhēftā, Vintvedes robežjoslā) un Ditmāršenas (Neienkirhenē) administratīvajos rajonos – divos avangarda rajonos vēja enerģijas izmantošanas ziņā Vācijā. Sniegtajās trīs paraugpraksēs ir aplūkoti vēja parki liecina, ka reāla ieinteresētība vēja parka projektā un tā sniegtajos kolektīvajos ieguvumos var veicināt vietējās sabiedrības atbalstu vēja enerģijas projektiem.

Autors izvēlējās šos piemērus, ņemot vērā politisko akceptu un atbalstu, ko vēja parku projekti ieguva jau pašā to attīstības sākuma stadijā (Elhēftā, Vintvedes robežjoslā), vai arī augošo vietējās sabiedrības atbalstu projektam, neraugoties uz sākotnējo opozīciju (Neienkirhenē). Aplūkotajos piemēros ir daudz līdzību, un tie ilustrē, kā atbilstoša politika un korporatīvie sadarbības pasākumi var efektīvi veicināt un nodrošināt projekta atbalstu vietējā sabiedrībā. Šie pasākumi, līdztekus citiem, ietver kopienas neformālu līdzdalību vēja parku plānošanas un izveides procesos, iedzīvotāju tiešu finansiālo līdzdalību, zemes kopfonda iznomāšanas modeļus (*Flächenpoolmodell*) zemes īpašniekiem, ieguvumus kopienai, ko tā saņem ar bezpeļņas sabiedrisko organizāciju un/vai fondu

Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes administratīvie rajoni

1

Projektam “WinWind: Sociālā atbalsta iegūšana vēja enerģijas izmantošanas attīstībai sauszemes vēja enerģijas izmantošanas ziņā mazattīstītos reģionos” ir piešķirts finansējums no Eiropas Savienības Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārnis 2020” saskaņā ar dotācijas nolīgumu Nr. 764717.

starpniecību (netiešā finansiālā līdzdalība), kā arī nodokļa maksājumus vietējās pašvaldības budžetā¹. Trīs aplūkoti piemēri ir atzīmēti kā paraugprakses vairākās publikācijās un vadlīnijās².

Izpētei nepieciešamie dati tika iegūti, analizējot politikas un plānošanas dokumentus, kopienu vēja parku interneta vietnes, vēja parku uzņēmumu gada pārskatus, pašvaldību padomju sēžu protokolus, vēja parku oponentu interneta vietnes un – visbeidzot – preses materiālus. Dati par kopienas vēja parku Neienkirhenē daļēji pamatojas uz šobrīd veikta nacionāla pētījumu projekta³ vidusposma rezultātiem: autors minētajā projektā 2018. gada martā un aprīlī sadarbībā ar citiem pētniekiem veica 13 daļēji strukturētas ekspertu intervijas.

Motīvi un argumentācija kopienu vēja parku izveidei

Visos trijos piemēros galvenais motīvs bija izvairīties no ārējo investoru iesaistīšanas un panākt, lai vēja parka darbība nodrošinātu ieguvumu visai vietējai sabiedrībai, ne tikai zemes īpašniekiem vai vēja parka uzņēmuma dibinātājiem – akcionāriem. Vēja parkiem būtu jāpaaugstina vietējo iedzīvotāju ienākumi un jārada papildu pievienotā vērtība pašvaldībā, pateicoties vietējo ieņēmumu pieaugumam, nodokļu ieņēmumiem, jaunām darba vietām un papildu ieguvumu sadales mehānismiem (piemēram, vēja parka uzņēmuma veiktā vietējās infrastruktūras attīstība un/vai finanšu ieguldījumi vietējā bezpeļņas sabiedriskajā organizācijā vai fondā, lai īstenotu sociālā sektora projektus kopienā).

Kopienu vēja parku apraksts

Kopienas vēja parks Elhēftā (Ziemeļfrīzlandē)

Ideju par kopienas vēja parku Elhēftā, apdzīvotā vietā ar 130 iedzīvotājiem netālu no Dānijas robežas, 1994. gadā ierosināja pašvaldības padomes pārstāvji un vietējie lauksaimnieki.

¹ Par vēja turbīnu darbību ir jāmaksā uzņēmējdarbības nodoklis (*Gewerbesteuer*), ko saņem vietējā pašvaldība Kopš 2009. gada vēja enerģijas projektiem piemēro principu, saskaņā ar kuru ne mazāk kā 70 % no šī nodokļa ieņēmumiem ieskaitāmi tās pašvaldības budžetā, kurā turbīnas ir uzstādītas, bet nodokļa atlikusī daļa iemaksājama tai pašvaldībai, kurā attiecīgais uzņēmums ir reģistrēts. Pašvaldības var vienoties ar vēja parka uzņēmumu par lielākas nodokļa daļas atvēršanu tai pašvaldībai, kuras teritorijā ir uzstādītas turbīnas. Kopienu vēja parku uzņēmumi parasti ir reģistrēti attiecīgo projektu atrašanās vietās. Tas nozīmē, ka 100 % no šī nodokļa ieņēmumiem nonāk tās pašvaldības budžetā, kurā turbīnas ir uzstādītas.

² sk. atsauču sarakstā: AEE 2011, Deutsche WindGuard 2009, BBE 2018, BWE 2018

³ Starpdisciplināro projektu *Akzeptanzfördernde Faktoren Erneuerbarer Energien* (saīsināti *Accept EE*) no 2017. gada maija līdz 2019. gada aprīlim koordinēja Mārtiņa Lutera Halles-Vitenbergas Universitāte un finansēja Vācijas Dabas aizsardzības aģentūra. Projekts bija veltīts dabas aizsardzības pamatprincipiem atjaunojamās enerģijas projektu atbalstam vietējā sabiedrībā.

Pamatprincips bija dot katram iedzīvotājam un zemes īpašniekam iespēju kļūt par dalībnieku uzņēmumā, kas nodrošinās vēja parka darbību. Turklāt vēja parka uzņēmums bija jāreģistrē attiecīgajā pašvaldībā, lai visi uzņēmējdarbības nodokļa ieņēmumi nonāktu vietējās pašvaldības budžetā. Uzņēmumu izveidoja kā komandītsabiedrību, kuras ģenerālpartneris bija sabiedrība ar ierobežotu atbildību (*GmbH & Co. KG*).

Vēja parks uzsāka darbību 2000. gada jūnijā. Tajā ir sešas 1,3 MW turbīnas (*Bonus*) ar vējrata rumbas augstumu 68 metri, rotora diametru 62 metri un kopējo augstumu 99 metri. Kopējās investīciju izmaksas bija gandrīz 17 miljoni DM (aptuveni 8,69 miljoni EUR).

2015. gadā uzņēmējdarbības nodokļa maksājumi vietējai pašvaldībai bija aptuveni 324 000 EUR (Sorge 2016). Sabiedrības atbalstu vēja parkam saista arī ar moderno zemes iznomāšanas un peļņas sadales modeli, kas paredz maksu par zemes nomu novirzīt arī tiem zemes īpašniekiem, uz kuru zemes turbīnas nav uzstādītas. Finansējuma nodrošināšanai piesaistīja vietējo finansētāju - krājaizdevu sabiedrību asociāciju. Lielākā daļa no līgumiem tika slēgta ar rajona uzņēmumiem.

Vēja parka uzņēmums sniedza atbalstu jaunas atpūtas zonas izveidošanai kopienas teritorijā, kā arī tūrisma takas un veloceļa izbūvei. Lai kompensētu negatīvo ietekmi uz dabu un ainavu, nopirka 7,6 hektārus lielu zemes platību kaimiņu ciematā. Uzņēmums arī atbalstīja platjoslas sakaru tīkla iekārtošanu apdzīvotajā vietā. Katra mājsaimniecība bez maksas ieguva savienojumu 1 200 EUR vērtībā (Sorge 2016).

Akcionāri un vēja parka projekta iniciatori ir īstenojuši arī vairākus citus projektus, tostarp *Grenzstrom Vindtvedt* pārrobežu projektu. Uzņēmuma vadītāji ir pilni apņēmības sasaistīt pāreju uz alternatīviem enerģijas avotiem ar pāreju uz ilgtspējīgu mobilitāti. Nesen tika uzsāka projekta īstenošana, kas paredz elektrolīzes rūpnīcas un ūdeņraža uzpildes stacijas būvi 2019. gadā. Ūdeņraža ražošanai nepieciešamo elektroenerģiju nodrošinās viena no vēja parkā uzstādītajām turbīnām. Plānots 2019. gada sākumā iegādāties 7 ar kurināmā elementiem darbināmus transportlīdzekļus⁴.

***Grenzstrom Vindtvedt* uzņēmuma pārrobežu projekts (Ziemeļfrīzlandē)**

Šis projekts ir viens no pirmajiem vēja parka jaudas atjaunošanas projektiem Vācijā. Projekta iniciatori daļēji bija tie paši cilvēki, kas Elhēftā. 2001. gadā vietējie lauksaimnieki un citas ieinteresētās puses nodibināja uzņēmumu *Grenzstrom Vindtvedt*. Pamatdoma bija veikt rentablus ieguldījumus tīrā enerģijā, kas nodrošinātu stabilus ieņēmumus pašvaldības budžetā

⁴ <https://windpark-ellhoef.de/aktuell/>

(uzņēmējdarbības nodokļa maksājums) un radītu pievienoto vērtību reģionam. 2003. gadā dzima vēja parka atjaunošanas projekta plāni. Atjaunošanas projektu īstenoja laikā no 2007.gada līdz 2009. gadam. Aizstājot 32 vecāka modeļa vēja turbīnas, kas bija uzstādītas laikā no 1983.gada līdz 1989. gadam, ar septiņām jaunām turbīnām, panāca uzstādītās jaudas palielinājumu no 4,8 MW līdz 27,2 MW. Vēja parks atrodas uz ziemeļiem no Elhēftas un Vestres pašvaldībām pie Vācijas un Dānijas robežas, un to veido divas daļas: četras 2,3 MW *Siemens* turbīnas Elhēfta un trīs 6,1 MW *REpower* testa turbīnas Vestrē.

Investīciju kopējās izmaksas bija 35 miljoni EUR, pie tam akcionāri nodrošināja 8 miljoni EUR lielu kapitālu. Vēja parku apsaimnieko komandītsabiedrība *Grenzstrom Vindtved GmbH & Co. KG*, kurai ir 220 partneri. Ierobežoto partneru (komandītu) vidū ir demontēto turbīnu īpašnieki, Elhēftas un Vestres iedzīvotāji un 32 Līdersholmas iedzīvotāji (Dānijas pusē).

Dibinātāji darbojas kā sabiedrības rīkotājdirektori. Lai izvairītos no tā, ka atsevišķi ieguldītāji gūst kontroli pār uzņēmumu vai pārāk lielu ietekmi, nevienam, tajā skaitā dibinātājiem, nebija ļauts iegādāties vairāk kā 5 % akciju. Dalības nosacījumi visiem komandītiem, izņemot demontēto vēja turbīnu īpašniekus, ir salīdzinoši vienādi. Pēdējiem pieder ievērojami lielāks skaits akciju atbilstoši demontēto iekārtu atlikušajai vērtībai.

Vietējos iedzīvotājus aktīvi iesaistīja vēja parka plānošanā. Tika izveidota plānošanas padome, konsultatīvā padome un uzraudzības padome, kurās aktīvi darbojas vietējie iedzīvotāji. Plānošanas posmā projekta iniciatori un lēmumu pieņēmēji pašvaldībā īstenoja salīdzinoši aktīvu iedzīvotāju informēšanas politiku, tostarp organizējot informatīvus pasākumus un citu vēja parku apmeklējumus reģionā.

Par vienu no veiksmes faktoriem var uzskatīt divlīmeņu zemes nomas maksas modeli (*Deutsche Wind Guard 2009*). Tas ietver pamatmaksu un prēmiju, kuras summa ir atkarīga no vēja parka rentabilitātes. No saņemtajiem zemes nomas maksājumiem pusi (50 %) saņem zemes īpašnieki, uz kuru zemes atrodas turbīnas, bet otru pusi (50 %) sadala starp tiem zemes īpašniekiem, kuru zemi izmanto citām vēja parka vajadzībām (autocelļiem, citai vēja parkam nepieciešamai infrastruktūrai).

Vēja parka uzņēmuma maksātais uzņēmējdarbības nodoklis vietējām pašvaldībām ir aptuveni 10 000 EUR gadā par uzstādītās jaudas megavatu, un tas nozīmē, ka ikgadējie ieņēmumi no šī nodokļa ir 270 000 EUR. Turklāt ir panākta vienošanās par nodokļa sadali, lai kompensētu zaudētos nodokļus pēc iepriekšējo vēja turbīnu demontāžas (*B.E.N.T.U.S.S./Grenzstrom Vindtved 2017*).

Uzņēmums nodrošina dažāda veida ieguvumus vietējām sabiedriskajām organizācijām un iniciatīvām vides un sociālo jautājumu jomā. Uzņēmuma vadība ir izveidojusi fondu sociālo vajadzību un energotaupības pasākumu atbalstam, tostarp fotovoltāžas apgaismojumam autobusu pieturās un uz ceļiem ap skolu. Vēja parka uzņēmums ir arī ieguldījis līdzekļus platjoslas tīkla iekārtošanā apdzīvotajā vietā. Ir panākta vienošanās ar dabas aizsardzības iestādēm par to, ka kompensācijas maksājumi par negatīvo ietekmi uz ainavu tiks tērēti vietējiem dabas aizsardzības pasākumiem, piemēram, dabiskai un/vai ekstensīvai aramzemju izmantošanai, šo kompensācijas maksājumu pārvaldīšanai ir nodibināta vietējā dabas aizsardzības biedrība.

Vēja parka uzņēmums konsekventi īsteno stratēģiju slēgt līgumus ar vietējiem uzņēmumiem ne tikai par būvniecības darbiem vēja parkā, bet arī par tehniskās apkopes un cita veida pakalpojumiem. Uzņēmumam pieder akcijas citos uzņēmumos, kuri vēlas attīstīt elektromobilitāti vai ražot ūdeņradi elektrolīzes ceļā. Trīs vēja parka direktori ir Šlēsvigā-Holšteinā brīvprātīgi izmantojamā marķējuma “Godīgs vēja parku attīstītājs” iniciatoru vidū. Viņi ir arī izstrādājuši kopienas vēja parku kritēriju sarakstu savas uzņēmējdarbības pašvērtēšanai. Raksturotais vēja parka uzņēmums faktiski ir pirmais vēja parku uzņēmums, kas publicējis revidētu sabiedriskā labuma bilanci⁵.

Kopienas vēja parks Neienkirhenē (Ditmāršenā)

Salīdzinot ar daudzām citām Ditmāršenas administratīvā rajona pašvaldībām, tostarp tām, kas atrodas kaimiņos, Neienkirhene ar tās aptuveni 1000 iedzīvotājiem vēja enerģijas izmantošanas ziņā bija starp atpalicējām. Viens no iemesliem bija tas, ka pašvaldības iepriekšējam vadītājam bija diezgan kritiska attieksme pret vēja enerģiju, neskatoties uz to, ka vietējiem lauksaimniekiem un zemes īpašniekiem bija kopienas vēja parka veidošanas plāni. Pēc vietējās pašvaldības vēlēšanām 2008. gadā politiskā situācija mainījās. Jaunais pašvaldības vadītājs un padome atbalstīja kopienas vēja parka ideju, lai stiprinātu pievienotās vērtības radīšanu un attīstīšanu uz vietas pašvaldībā. Pašvaldības padome 2009. gadā nolēma iesniegt priekšlikumu reģionālās plānošanas iestādēm par vēja enerģijas izmantošanai piemērotu zonu noteikšanu Neienkirhenes teritorijā. Tomēr pret vēja parka projektu iebilda vietējo iedzīvotāju iniciatīvas grupa, kas tūlīt pat tika nodibināta. Vēja parka idejas pretinieki bija diezgan aktīvi un spēja ietekmēt viedokļa veidošanos kopienā. Galvenie argumenti bija vēja turbīnu radītā negatīvā vizuālā ietekme un ainavas izpostīšana, kopienas

⁵ Sabiedriskā kustība “Sabiedriskā labuma ekonomikai” (*Gemeinwohlökonomie*) propagandē alternatīvu ekonomisko modeli. Sabiedriskā labuma bilanci var uzskatīt par brīvprātīgi pieņemtu standartu ziņošanai par ilgtspējību, un tā parāda, cik lielā mērā uzņēmumi un citas iestādes ievēro tādas vērtības kā cilvēka cieņu, solidaritāti, taisnīgumu, ekoloģisko ilgtspējību un demokrātiju. Bilancē novērtēti aptuveni 20 sabiedriskā labuma rādītāji. Līdz šim sabiedriskā labuma bilanci publicējuši vai Sabiedriskā labuma ekonomikas (SLE) kustībai pievienojušies aptuveni 400 uzņēmumi.

aizvien lielāka “ieskaušana” apkārtējo blīvi izvietoto vēja turbīnu lokā, akustiskā emisija, aviācijas uguns un pārāk mazs robežattālums līdz dzīvojamām mājām vēja turbīnu novietošanai. Vietējo iedzīvotāju balsošana ar nelielu balsu vairākumu pašvaldības padomes lēmumu noraidīja.

Tomēr 2011. gadā, pēc likumā noteiktā 2 gadu pārtraukuma, pašvaldības vadītājs kopā ar pašvaldības padomi iniciēja jaunu balsošanu par četru piemērotu zonu noteikšanu pašvaldības teritorijā. Šīs otrās balsošanas rezultāts bija pozitīvs un pašvaldības padome ierosināja plānošanas iestādēm iekļaut reģionālajā plānā četras vēja enerģijas izmantošanai piemērotas zonas Neienkirhenē. Visbeidzot federālās zemes telpiskās plānošanas iestādes apstiprināja trīs no četrām piedāvātajām zonām, un 2012. gada decembrī attiecīgais reģionālais plāns stājās spēkā. Vēja parka atbalstītāju galvenais arguments bija tas, ka kopienas vēja parks palīdzēs palielināt pašvaldības ieņēmumus no vietējās uzņēmējdarbības nodokļa, un tas savukārt ļaus īstenot steidzamus infrastruktūras projektus vietējo iedzīvotāju vajadzībām. Turklāt pozitīvo rezultātu otrajā balsošanā var skaidrot ar priekšlikumu par vietējo iedzīvotāju iesaistīšanu vēja parka radīto ekonomisko ieguvumu sadalē ar bezpeļņas sabiedriskās organizācijas starpniecību, sekmīgāku komunikāciju, stāstot par ieguvumiem no vēja parka, un Fukušimas Daihi (Japānā) 2011. gada 11. marta kodolkatastrofas uztveri sabiedrībā.

Pēc tam, kad vietējo iedzīvotāju balsošanā 2011. gadā panāca pozitīvu rezultātu un trīs (no četrām ierosinātajām) zonas reģionālajā plānā pilnībā apstiprināja, izveidoja kopienas vēja parku, kuru veido 12 x 3,2 MW vēja turbīnas (*Senvion*). Turbīnu vējrata rumbas augstums ir 93 metri, rotora diametrs 114 metri un kopējais augstumu 150 metri. Vēja turbīnu novietošanas attālumi ir attiecīgi 450 metri (no atsevišķas dzīvojamās ēkas), 800 metri (no apdzīvotās vietas) un 2000 metri (no vēsturiskās ciema baznīcas), pēdējais attālums ir vēja parka brīvprātīga apņemšanās. Kopējās investīciju izmaksas bija 56,5 miljoni EUR. Sākotnēji 20 % jeb aptuveni 11 miljonus EUR no kopējām investīciju izmaksām bija paredzēts segt no pašu kapitāla – pateicoties sekmīgām sarunām par kredītēšanas nosacījumiem, pašu ieguldījums tika samazināts līdz 10%. Vietējiem iedzīvotājiem un Neienkirhenē reģistrētajiem zemes īpašniekiem deva iespēju iegādāties akcijas un tā tieši piedalīties finansēšanā, kļūstot par vēja parka uzņēmuma komandītiem. Plašas iedzīvotāju līdzdalības nodrošināšanai noteica diezgan zemu minimālā ieguldījuma summu - 500 EUR. Savukārt maksimālā summa, kuru varēja ieguldīt viens investors, bija 124 000 EUR, un pieņēma lēmumu, ka vienam investoram nedrīkst būt vairāk kā 25% balsstiesību. Līdz 2014. gada 22. jūlijam vēja parka uzņēmumā reģistrējās 145 iedzīvotāji, kļūstot par tā ierobežotiem partneriem (komandītiem). Apliecinot savas saistības pret projektu un to, ka vēja parka iniciatori pelna uzticību, arī pašvaldība iegādājās akcijas par simbolisku summu 20 000 EUR, kas bija maksimālā summa, ko pieļāva likums.

Zemes īpašnieki, kuru zemes atrodas apstiprinātajās vēja enerģijas zonās, saņem finanšu kompensāciju par zemes izmantošanu 5 % apjomā no gada ienākuma par tīklā nodoto elektrību. Šo summu daļa saskaņā ar īpašu sadales formulu. 20 % piešķir tiem zemes īpašniekiem, uz kuru zemes atrodas turbīnas, 70 % daļa visi zemes īpašnieki vēja enerģijas zonās (kopumā trīs vēja enerģijas zonas aizņem aptuveni 700 hektārus, kuri pieder 34 īpašniekiem), un 10 % pienākas īpašniekiem, kuru zemi izmanto ceļu un citu infrastruktūras objektu vajadzībām. Kopējais ikgadēji sadalāmais zemes kopnomas maksājums ir aptuveni 500 tūkstoši EUR, un tādējādi zemes nomas maksājumi ir attiecīgi 500 EUR par vienu hektāru vēja enerģijas zonas zemes, 8300 EUR par vienu uzstādīto turbīnu, un 0.86 EUR par infrastruktūrai izmantotās zemes platības kvadrātmetru.

Parku apsaimnieko uzņēmums *Bürgerwindpark Neuenkirchen UG & Co. KG*⁶. Uzņēmuma rīkotājdirektoru funkcijas veic divi zemes īpašnieki, kas bija vēja parka izveidošanas iniciatori. Vēl seši dibinātāji ir iesaistīti uzņēmumā kā komandīti. Dibinātāji sniedza caurskatāmu pārredzamu informāciju sabiedrībai par projekta gaitu un panākto progresu, un šī komunikatīvā stratēģija ir novērtēta kā modeļa vērts paraugs (BWE 2018, 3. lpp.). Savukārt *AcceptEE* pētniecības projektā³ veiktās aptaujas atklāja, ka ļoti svarīga loma plānošanas procesa veicināšanā un koordinēšanā bija tieši pašvaldības vadītājam.

2017. gadā vietējās pašvaldības ieņēmumi no vēja parka maksātā uzņēmējdarbības nodokļa bija 0,39 miljoni EUR⁷. Lai nodrošinātu, ka ieguvēji ir arī tie kopienas iedzīvotāji, kas nav tieši iesaistīti uzņēmumā kā akcionāri, pašvaldības vadītājs ir panācis vienošanos ar vēja parka vadību par to, ka 1 % no uzņēmuma saņemtā maksājuma par tīklā nodoto elektrību (aptuveni 100 tūkstoši EUR gadā) nonāk bezpeļņas sabiedriskās organizācijas (*Bürgerverein Neuenkirchen eV*) rīcībā. Šī sabiedriskā organizācija saņem arī ziedojumus no citām vietējām organizācijām. Ieņēmumu lielākā daļa tiek novirzīta kopienas organizācijām, biedrībām un sociāliem mērķiem (piemēram, kopienas autobusa iegādei, skolas datoraprīkojumam, daudzfunkcionālas sabiedriskās ēkas būvei, baznīcas atjaunošanai u.c.).

Atbilstoši likumdošanai, vēja parka uzņēmums veic maksājumus videi nodarītā kaitējuma kompensācijai. Tie ir (i) maksājums par ainavas vizuālā attēla pasliktināšanu⁸ (maksājumu saņem Ditmāršenas rajona dabas aizsardzības institūcija un pēc tam tas tiek daļēji novirzīts rajona dabas aizsardzības fondam) un (ii) maksājums dabai nodarītā kaitējuma kompensācijai (maksājumu saņem rajona Dīķu un kanālu asociācija, bet to var 2 gadu laikā izmantot iezīmētiem mērķiem

⁶ UG ir saīsinājums, ar ko apzīmē uzņēmējdarbību (*Unternehmensgesellschaft*), kas ir privātas akciju sabiedrības paveids.

⁷ Praksē pašvaldības ieņēmumu pieaugums gan ir mazāks, jo pašvaldība ir kļuvusi par maksātāju pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā.

⁸ Ainavas attēla kaitējums tiek novērtēts visiem būvniecības projektiem atbilstoši noteiktām formulām.

vietējā pašvaldībā, šobrīd tas tiek izmantots meliorācijas kanāla „Schülper Kanal” izbūvei, kurš veicinās arī biodaudzveidību vietējā teritorijā). Tādējādi no sociālā atbalsta veicināšanas skatpunkta būtisks aspekts ir šo maksājumu izmantošana vietējā vai rajona līmenī. Kopējais vides kompensācijas maksājums 2017.gadā par vienu vēja turbīnu bija 86.5 tūkstoši EUR.

Konteksts: Kopienu vēja parki Šlēsvigā-Holšteinā

Šlēsvigas-Holšteinas federālā zeme atrodas starp Ziemeļjūru un Baltijas jūru, ziemeļos tā robežojas ar Dāniju. Vēja enerģijas izmantošanas ziņā tas ir viens no progresīvākajiem reģioniem Eiropā. 2018.gadā federālajā zemē bija uzstādītas vairāk nekā 3000 vēja turbīnas ar kopējo jaudu 6875 MW.

Tiek plānots, ka aptuveni 2% no federālās zemes administratīvas teritorijas tiek atvēlētas kā vēja enerģijai piemērotas zonas. Šis lēmums nozīmēs vēja turbīnu koncentrāciju noteiktās teritorijās, ārpus tām esošās turbīnas varēs darboties līdz to tehniskā dzīves laika beigām, pēc tam to īpašnieki varēs veikt jaudas atjaunošanu, bet tikai šim mērķim noteiktās vēja enerģijas teritorijās. Vēja enerģijas nozare ir nozīmīgs darba devējs. 2015. gadā vēja enerģijas nozarē bija nodarbināti 12 150 cilvēki⁹.

Kopienām piederoši vēja parki Šlēsvigā-Holšteinā darbojas jau gadiem ilgi, jo īpaši Ziemeļfrīzlandē un Fēmarnas salā, un tie ir devuši būtisku ieguldījumu vietējās sabiedrības atbalsta stiprināšanā vēja parkiem. Ziemeļfrīzlandē kopienu vēja parku īpatsvars ir 90% no visiem vēja parkiem, arī citos administratīvajos rajonos to īpatsvars ir nozīmīgs, lai gan ir būtiski mazāks, piemēram, Ditmāršenā tie sastāda 15%.

Kopienu vēja parku īpašnieki parasti ir tās kopienas vietējie iedzīvotāji, kuras teritorijā atrodas vēja parks, un arī kaimiņu kopienu iedzīvotāji. Vēja parku iniciatori parasti cenšas neiesaistīt lielus, ārējus investorus un nepiešķirt lielas akciju paketes individuāliem akcionāriem. Tādā veidā vietējie zemes īpašnieki gūst materiālu labumu no zemes nomas maksājumiem, iedzīvotāji pelna no ieguldītajiem līdzekļiem un kopiena gūst labumu no uzņēmējdarbības ienākumu nodokļa maksājuma vietējai pašvaldībai un citiem ieguvumiem, kurus kopiena saņem. Visi iedzīvotāji parasti jau no paša sākuma tiek iesaistīti plānošanas procesā.

Galvenie faktori, kas veicināja kopienu vēja parku rašanos Ziemeļfrīzlandē un citos Šlēsvigas-Holšteinas rajonos, bija šādi:

- augsts vēja enerģijas potenciāls;

⁹ <https://www.wind-energie.de/verband/lvs/schleswig-holstein/>

- negatīva reakcija pret kodolreaktoriem un progresīvo lauksaimnieku agri paustā vēlēšanās kļūt autonomiem enerģētiskā ziņā, izmantojot atjaunojamus energoresursus;
- vietējo lauksaimnieku privātā iniciatīva un vēlēšanās attīstīt vēja enerģiju;
- piekrastes reģionu strukturālais vājums un lauku iedzīvotāju skaita samazināšanās (vēja enerģija kā iespēja dažādot ienākumus);
- ierosme no agrīnajiem kopienām piederošo vēja parku projektiem kaimiņvalstī Dānijā, kas tika īstenoti 20. gadsimta septiņdesmito gadu beigās un astoņdesmito gadu sākumā;
- labvēlīgi nacionālās politikas pamatprincipi un salīdzinoši zems tirgus risks vēja enerģijas projektiem (piemēram, līdz 2017. gadam darbojās tarifu sistēma, kas garantēja minimālo iepirkuma cenu elektrībai no atjaunojamiem enerģijas avotiem 20 gadu garumā¹⁰);
- visu Šlēsvigas-Holšteinas pašvaldību lielā politiskā apņēmība un ilgstošā atbalsta politika vēja enerģijas izmantošanai un kopienu vēja parkiem (piemēram, konsultācijas, vadlīnijas, spēju stiprināšana, tīklošana un finansiāls atbalsts kopienu vējparkiem)¹¹;
- ievērojama tehnoloģiskās un industriālās attīstības vēsture un vietēja vēja turbīnu ražošanas bāze, ar kuru tieši vai caur filiālēm saistīti vairāki ražotāji, kas šobrīd darbojas globālā līmenī (piemēram, *Senvion, Vestas*);
- plānošanas vienības rajonu pārvaldes administrācijā, kas rekomendē un atbalsta kopienu vēja parku veidošanu (piemēram, Ditmāršenas rajonā);
- pašvaldību atbalsts kopienu vēja parkiem;
- sociālie un kultūras faktori.

Ziemeļfrīzlande un Ditmāršena – vēja enerģijas projektu avangards Vācijā

Ziemeļfrīzlande ir Vācijas vistālākais ziemeļu administratīvais rajons (*Landkreis*), kas ziemeļos robežojas ar Dāniju un rietumos – ar Ziemeļjūru. Ainavu galvenokārt veido salas, piekrastes, mitrzemes un polderi. Dienvidos Ziemeļfrīzlandei piekļaujas Ditmāršena. Abus rajonus, gan Ziemeļfrīzlandi, gan Ditmāršenu, ar plašajiem purviem, kas atrodas tikai dažus metrus virs jūras līmeņa, tieši apdraud jūras līmeņa celšanās. Abas teritorijas var raksturot kā nomaļus lauku

¹⁰ Kopš 2017.gadā Vācijā ir notikusi pāreja uz izsoļu procedūru, vienlaikus Vācijas nacionālajā Atjaunojamo enerģijas resursu likumā (*Erneuerbare-Energien-Gesetz*) ir iekļauta īpaša nodaļa “Īpašie konkursu noteikumi kopienu enerģijas uzņēmumiem” (36g, *Besondere Ausschreibungsbestimmungen für Bürgerenergiegesellschaften*).

¹¹ Viens no svarīgākajiem tīklošanas un uzņēmējdarbības attīstības pasākumiem, ko atbalstīja Šlēsvigas Holšteinas pārvaldes iestādes un Ziemeļfrīzlandes administratīvais rajons, bija vēja enerģijas tīkla aģentūras “windcomm” izveide. Aģentūra publicēja vadlīnijas par kopienu vēja parkiem. 2018. gadā tika izveidots federālās zemes Kopienu enerģētikas fonds *Bürgerenergie.SH*, kas nodrošina sēklas kapitālu (līdz 200 tūkstošiem EUR vienam projektam) kopienu enerģētikas projektu uzsākšanai - nepieciešamās tehniskās dokumentācijas un ekspertu novērtējumu sagatavošanai, kā arī citiem projekta uzsākšanas pasākumiem, lai to saņemtu sākotnēji ir jāizveido vismaz 7 fizisko personu apvienība, kurā pēc tam var piesaistīt citas juridiskas personas.

Projektam “WinWind: Sociālā atbalsta iegūšana vēja enerģijas izmantošanas attīstībai sauszemes vēja enerģijas izmantošanas ziņā mazattīstītos reģionos” ir piešķirts finansējums no Eiropas Savienības Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” saskaņā ar dotācijas nolīgumu Nr. 764717.

rajonus ar salīdzinoši zemu iedzīvotāju blīvumu un daudzām mazām pašvaldībām. Tradicionāli šā reģiona ekonomiskais kodols ir lauksaimniecība. Tomēr pēdējā laikā vadošo vietu ekonomikā sāk ieņemt tūrisms un vēja enerģētika.

Ziemeļfrīzlandē 2018. gadā darbojās vai bija gatavas darbam 846 vēja turbīnas ar kopējo jaudu 2211 MW. Daudzi vēja parki izveidojās “no apakšas”, pēc iedzīvotāju iniciatīvas. 2010. gadā aptuveni 90 % vēja turbīnu piederēja vietējiem iedzīvotājiem (windcomm 2012). Minimālā vēja parka uzņēmuma akcijas cena parasti ir zema, lai pēc iespējas vairāk iedzīvotāju varētu kļūt par akcionāriem. Parasti iedzīvotājiem, kuri dzīvo tiešā vēja parka tuvumā, ir privilēģijas. Vēja parkos bieži vien ir iesaistītas pašvaldības kā to iniciatori un/vai akcionāri. Projektu ar vietējo kopienu saistītā, izcelsme jāvusi tiem kļūt par vietējās sabiedrības kultūras vērtību. Tā kā vēja parks pieder vietējiem akcionāriem, atbildību par to izjūt visa kopiena (IEA Wind Task 28 2013, 24. lpp.). Daudzos gadījumos kopienu vēja parki paredz papildu pasākumus ieguvumu sadalei, piemēram, dibinot kopienas fondu, veicot vietējās infrastruktūras objektu izveidi, u.c.

Kopienas vēja parki ir izveidoti arī Ditmāršenas administratīvajā rajonā, kaut arī tur to ir mazāk. Vēja parku komercdarbība Vācijā sākās 1987. gadā tieši Ditmāršenā, kad Kaizervilhelmkogā atklāja Vācijas pirmo vēja parku. Tāpat kā Ziemeļfrīzlandē arī Ditmāršena pēc vēja turbīnu atrašanās blīvuma (uzstādītā jauda uz km²) ieņem vienu no pirmajām vietām Vācijā. 2018.gadā administratīvajā rajonā ir uzstādītas 838 vēja turbīnas ar jaudu 1,808 MW (Kreis Dithmarschen 2018); tās galvenokārt atrodas mitrzemēs. Pašlaik 3,26 % no administratīvā rajona kopējās teritorijas ir rezervēti vēja enerģijas izmantošanai. Otrajā reģionālā plānojumā ir paredzēts šo daļu palielināt līdz 4,35 %. Ditmāršenā kopienu īpašumā esošo vēja parku daļa ir ievērojami mazāka nekā Ziemeļfrīzlandē, un daudzi vēja parki pieder uzņēmējiem vai ārējiem investoriem, kuriem nav saiknes ar vietējiem iedzīvotājiem vai arī tā ir ļoti vāja. Tomēr arī šeit var atrast veiksmīgus kopienu vēja parku piemērus, kas izveidoti pēc vietējās sabiedrības iniciatīvas. Ditmāršenas rajona administrācija daudzu gadu gaitā ir atbalstījusi kopienas vēja parka ideju.

Sabiedrības līdzdalība vēja enerģijas izmantošanai piemēroto zonu noteikšanā, veicot telpisko plānošanu

1994. gadā Ziemeļfrīzlandes administratīvais rajons sāka strādāt pie vēja enerģijas zonējuma, un tika izstrādātas pirmās vēja kartes (Chezel & Nada 2018, 10. lpp.). Savukārt Šlēsviga-Holšteina bija pirmā federālā zeme Vācijā, kas 1998. gadā ieviesa vēja enerģijas zonējumu – federālās zemes reģionālajos plānos noteica piemērotās un/vai prioritārās zonas vēja enerģijas izmantošanai.

Izstrādāt un atjaunināt reģionālos plānus katram no pieciem plānošanas reģioniem ir Šlēsvigas-Holšteinas federālās zemes telpiskās plānošanas iestādes uzdevums. Vienlaikus šo oficiālo plānošanas procesu papildina vairāki neformāli elementi. Līdz 2015. gadam administratīvos rajonus aicināja izstrādāt “neformālas vēja enerģijas koncepcijas”, nākot klajā ar saviem priekšlikumiem par piemērotām zonām un atspoguļojot rajona visu pašvaldību viedokļus. Šīs neformālās koncepcijas bija pamats vēja enerģijas izmantošanai piemēroto zonu oficiālajai plānošanai un noteikšanai galīgajā variantā. Tādējādi praksē pašvaldības varēja iesniegt priekšlikumus par vēja enerģijas izmantošanai piemērotajām zonām savās teritorijās, bet tās varēja arī noraidīt administratīvā rajona vai federālās zemes plānošanas iestādes priekšlikumus. Vairākas pašvaldības, piemēram, Neienkirhenē, pat rīkoja vietējo iedzīvotāju balsošanu par to, vai paziņot (ierosināt) rajona administrācijai par vēja enerģijai piemērotām zonām savā teritorijā vai arī to nedarīt. Plānošanas iestāde, kas bija atbildīga par reģionālo plānu galīgo apstiprināšanu, parasti ņēma vērā vietējo iedzīvotāju balsojumu rezultātus vai pašvaldības padomes lēmumus. Tomēr 2015. gadā Šlēsvigas-Holšteinas Augstākā administratīvā tiesa šo praksi noraidīja. Kopš tā laika piemērotu un/vai prioritāru zonu noteikšanas pamats drīkst būt tikai objektīvi kritēriji. Pašvaldības politiskā griba ir ne vairāk kā viens no lēmuma pieņemšanas kritērijiem. Jaunā plānošana, kas vairāk paļaujas uz tehnokrātisku pieeju, samazina pašvaldību iespējas ietekmēt vēja parku izvietojumu savās teritorijā, un daudzas ieinteresētās puses to ir asi kritizējušas.

Galvenās iesaistītās un ieinteresētās puses

Visos analizētajos piemēros būtiska nozīme bija šādām iesaistītajām un ieinteresētajām pusēm:

- reģionālā līmeņa plānošanas iestādes un federālās zemes līmeņa telpiskās plānošanas iestādes (atbildīgas par vēja enerģijas izmantošanai piemēroto zonu noteikšanu reģionālajos plānos);
- rajonu administrācijas (atbildīgas par neformālo vēja enerģijas koncepciju izstrādi, sniedz atbalstu reģionālo plānu izstrādāšanā, kuros iezīmētas vēja enerģijas izmantošanai piemērotās zonas; administratīvo rajonu dabas aizsardzības iestādes ir iesaistītas gan telpiskajā plānošanā, gan atļauju izsniegšanā vēja turbīnu uzstādīšanai);
- federālās zemes Lauksaimniecības, vides un lauku teritoriju birojs (*Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume, LLUR*), atbildīgs par vēja turbīnu uzstādīšanas atļauju izsniegšanu);
- vietējie lauksaimnieki un zemes īpašnieki (būdami ieguldītāji/akcionāri/komandīti un/vai zemes iznomātāji, viņi parasti ir tiešie finanšu labuma guvēji no vēja parkiem);
- pašvaldības vadītājs (viens no galvenajiem lēmumu pieņēmējiem, koordinators, starpnieks, projekta virzītājs);

- pašvaldības padome (galvenais lēmumu pieņēmējs, kas iesniedz priekšlikumus par vēja enerģijas izmantošanai piemērotām teritorijām, piedalās plānošanas un atļauju izsniegšanas procesā, pieņem lēmumus par vēja parka akciju iegādi pašvaldībai, kā arī daudzi pašvaldības padomes locekļi kļūst arī par kopienas vēja parka akcionāriem);
- vietējie investori un kopienas vēja parka dibinātāji;
- vēja parka apsaimniekošanas uzņēmums;
- iedzīvotāji kā vēja parka uzņēmuma komandīti/akcionāri;
- projekta plānotāji un tehniskā projekta izstrādātāji;
- uzņēmumi - partneri elektroenerģijas realizācijā;
- vietējie uzņēmumie, MVU, būvuzņēmumi un citu pakalpojumu sniedzēji.

Kopumā trijos analizētajos piemēros – kopienas vēja parks Neienkirhenē, kopienas vēja parks Elhēftā, *Grenzstrom Vindtvedt* pārrobežu projekts - vērojami daļēji līdzīgi un arī daļēji atšķirīgi dažādām mērķa grupām domāti pasākumi sabiedrības atbalsta veidošanai.

Vietējie iedzīvotāji, sabiedrība kopumā

Tika nodrošināta aktīva informācija par vēja parku izveidošanu attiecīgo projektu tīmekļa vietnēs. Turklāt notika vairāki neformāli informatīvi pasākumi sabiedrībai (piemēram, *Grenzstrom Vindtvedt* gadījumā papildus organizēja braucienus uz citiem vēja parkiem). Vietējos iedzīvotājus, zemes īpašniekus un pašvaldību aicināja iegādāties akcijas un tā tieši iesaistīties projektā, kļūstot par vēja parka uzņēmuma komandītiem. Vietējie iedzīvotāji saņēma arī materiālu ieguvumu jaunas infrastruktūras veidā, kuru izveidoja vēja parka uzņēmums (piemēram, platjoslas internets Elhēftā).

Opozīcijas iniciatīvas. Neienkirhenē tika izveidota vietējo iedzīvotāju iniciatīva, lai pretotos vēja parka izveidošanai.

Zemes īpašnieki

Visos trijos piemēros izstrādāja zemes kopfonda iznomāšanas modeļus tiem zemes īpašniekiem, kurus tieši vai netieši ietekmēja kopienas vēja parku izveidošana. Šo modeļu mērķis bija panākt zemes nomas maksājumu taisnīgu sadali, tādējādi izvairoties no skaudības un konfliktiem starp zemes īpašniekiem. Zemes īpašnieki varēja arī tieši iesaistīties projektā, kļūstot par komandītiem.

Vietējā sabiedrība, biedrības, bezpeļņas organizācijas, dabas aizsardzības organizācijas

Grenzstrom Vindtved kopienas vēja parka gadījumā izveidoja vietējo fondu sociālo mērķu un enerģijas taupīšanas pasākumu veicināšanai. Ir panākta vienošanās ar dabas aizsardzības iestādēm, ka kompensācijas maksājumi par negatīvo ietekmi uz ainavu tiks tērēti dabas aizsardzības pasākumiem kopienas teritorijā. Šim mērķim tika nodibināta vietēja dabas aizsardzības biedrība, kas apsaimnieko kompensācijai atvēlētās teritorijas un rīkojas ar konkrētā uzņēmuma un arī citu vēja parku uzņēmumu veiktajiem kompensācijas maksājumiem.

Neienkirhenē pēc vēja parka nodošanas ekspluatācijā izveidoja bezpeļņas sabiedrisko organizāciju. Tās rīcībā nonāk 1 % no uzņēmuma saņemtā ikgadējā maksājuma par tīklā nodoto elektrību. Minētā bezpeļņas sabiedriskā organizācija savukārt ieņēmumu lielāko daļu tālāk sadala citām kopienas organizācijām, biedrībām un sociālajiem dienestiem.

Elhēftā vēja parka īpašnieki nodrošināja ieguldījumus kopienai nozīmīgas infrastruktūras attīstībā.

Vietējie un/vai reģionālie uzņēmumi, MVU, bankas, plānotāji utt.

Visos trijos piemēros vēja parka būvniecības darbos vismaz daļēji iesaistīja vietējos būvniecības uzņēmumus. Elhēftas un jo īpaši *Grenzstrom Vindtland* vēja parku uzņēmumi konsekventi īstenoja stratēģiju, saskaņā ar kuru visus līgumus – ne vien par vēja parka būvniecību, bet arī plānošanas darbiem, finansēšanu un tehnisko apkopi, utt. – slēdza ar vietējiem uzņēmumiem. Elhēftā iesaistīja vietējo banku kredītkapitāla nodrošināšanai.

Šķēršļi un virzītājspēki sociālā atbalsta gūšanai

No trijiem analizētajiem kopienas vēja parkiem divos gadījumos (Elhēftā, *Grenzstrom Vindtved*) vietējās sabiedrības atbalsts bija ļoti augsts jau pašā plānošanas procesa sākumā, un tā nostiprināšanai bija jāpārvar tikai daži (galvenokārt politiska rakstura) šķēršļi. Augsts vietējās sabiedrības atbalsts skaidrojams ar šādiem faktoriem:

- iedzīvotāju iesaistīšana jau pašā projekta sākuma stadijā;
- iedzīvotāju tieša finansiālā līdzdalība;
- apziņa par godīgu ieguvumu un risku sadalījumu;
- ekonomiskās vērtības radīšana vietējā līmenī;
- taisnīga zemes nomas maksas sadale, izmantojot zemes kopfonda iznomāšanas modeli;
- uzticēšanās vēja parka iniciatoriem;
- līdera loma, ko uzņēmās pašvaldība,
- ieguvumu sadales mehānismi;
- uzzņēmējdarbības nodokļa ieņēmumi pašvaldības budžetā;

- vietējo iedzīvotāju ienākumu palielināšanās.

Tikai Neienkirhenā, vismaz sākumā, kopienas vēja parka iniciatori saskārās ar spēcīgu opozīciju, Vietējo iedzīvotāju grupa ierosināja vietējo balsošanu, kurā ar balsu vairākumu noraidīja pašvaldības padomes lēmumu atbalstīt vēja enerģijas izmantošanai piemērotu zonu noteikšanu pašvaldības teritorijā. Galvenie argumenti bija vēja turbīnu radītā negatīvā vizuālā ietekme un ainavas izpostīšana, kopienas aizvien lielāka “ieskaušana” blīvi izvietoto vēja turbīnu lokā, akustiskā emisija, aviācijas ugunis un pārāk mazs robežattālums līdz savrupmājām. Tomēr otrajā vietējā referendumā, kuru pēc diviem gadiem ierosināja pašvaldības vadītājs, vairākums balsoja par vēja parkam piemērotu zonu noteikšanu. Viens no galvenajiem vēja parku atbalstītāju argumentiem bija tas, ka ieņēmumi no vēja parka maksātā uzņēmējdarbības nodokļa pašvaldībai ļaus veikt ieguldījumus vietējās infrastruktūras attīstīšanā.

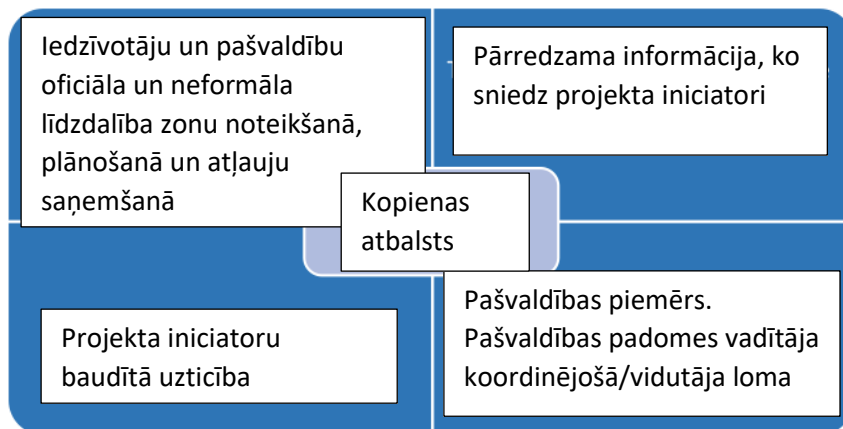
Virzītājspēki sociālā atbalsta vairošanai

Aplūkotie piemēri ilustrē vairākus kopīgus virzītājspēkus, kas nodrošina un/vai vairo vietējās sabiedrības atbalstu projektam.

Taisnīgas procedūras un uzticība projekta ierosinātājiem

Pirms 2015. gada vēja enerģijas izmantošanai piemērotu teritoriju noteikšana reģionālajos plānos paredzēja diezgan lielu vietējās sabiedrības līdzdalību, un iedzīvotājiem un pašvaldībām bija reāla iespēja ietekmēt šādu zonu iezīmēšanu savās teritorijās. Visos trijos aplūkotajos piemēros līdztekus oficiālajai plānošanas un atļauju izsniegšanas procedūrai bija arī neformālas līdzdalības elementi. Vēja parku iniciatori īstenoja salīdzinoši atklātu un pārredzamu iedzīvotāju informēšanas politiku. Visos gadījumos lēmumu pieņēmēji pašvaldībās bija apņēmības pilni īstenot kopienas vēja parka projektu un rīkojās kā līderi. Uzticēšanos projektu iniciatoriem un galvenajiem lēmumu pieņēmējiem var uzskatīt par vēl vienu faktoru, kas veicināja vietējās sabiedrības atbalstu. Jo īpaši Neienkirhenē, kur opozīcija bija diezgan spēcīga, pašvaldības vadītājs pildīja svarīgas koordinatora un/vai starpnieka funkcijas projekta iniciatoru un kopienas interešu līdzsvara nodrošināšanā

Faktori, kas veicina taisnīgas procedūras un uzticības veidošanos

Taisnīga ieguvumu sadale

Visos trijos analizētajos piemēros centrālais faktors ir kopienas reāla ieinteresētība, t. i., vietējo iedzīvotāju aktīva un tieša finansiāla līdzdalība. Tas ietver tajā skaitā pašvaldību tiešu līdzdalību, iegādājoties vēja parka uzņēmuma akcijas.

Visos trijos gadījumos, lai izvairītos no konfliktiem un skaudības zemes īpašnieku vidū, iniciatori nolēma izstrādāt zemes kopfonda iznomāšanas modeli (*Flächenpoolmodell*). Tas ļāva gūt nomas maksājumus arī tiem zemes īpašniekiem, kuriem piederošā zeme, lai gan atradās vēja enerģijas zonā, nebija paredzēta vēja turbīnu uzstādīšanai.

Vietējo pašvaldību budžeta ieņēmumi no vēja parka maksātā uzņēmējdarbības nodokļa noteikti bija vēl viens no svarīgākajiem veicinošajiem faktoriem.

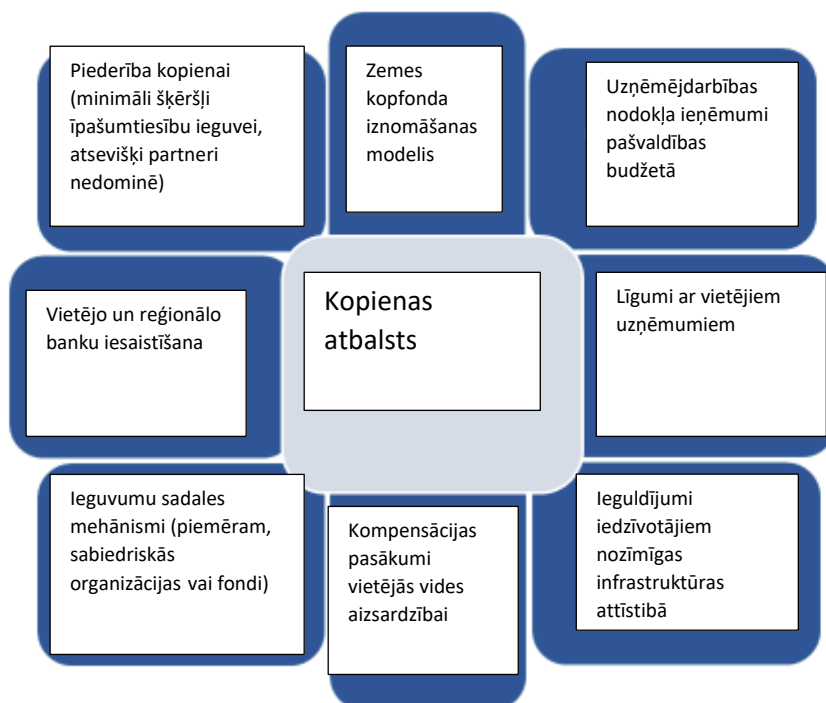
Kopienas pasīvā finansiālā līdzdalība ar ieguvumu sadales pasākumu (vietējā bezpeļņas sabiedriskā organizācija) starpniecību palīdzēja vairo vietējās sabiedrības atbalstu. Tāda pati ietekme bija arī lēmumam slēgt līgumus ar vietējiem/reģiona uzņēmumiem.

Aplūkoto triju piemēru starpā, protams, ir arī atšķirības, ko nosaka katra minētā faktora relatīvais svarīgums attiecīgajā gadījumā. Tomēr visos gadījumos izšķiroša nozīme bija ekonomiskajiem argumentiem (vietējo iedzīvotāju ienākumi, uzņēmējdarbības nodokļa ieņēmumi pašvaldības budžetā, pievienotās vērtības radīšana pašvaldībā).

Grenzstrom Vindtved gadījumā par īpaši veiksmīgu atzina vietējo iedzīvotāju informēšanas politiku, iepazīšanās braucienus uz citiem vēja parkiem un īpaši izveidoto zemes kopfonda iznomāšanas modeli (Deutsche WindGuard 2009). Elhēftas un *Grenzstrom Vindtved* kopienu vēja parkos pēc vēja parka uzņēmuma vadītāju iniciatīvas veica kompensācijas pasākumus vietējās pašvaldības teritorijā, lai kompensētu negatīvo ietekmi uz dabu un ainavu. *Grenzstrom Vindtved* gadījumā nodibināja vietējo dabas aizsardzības biedrību kompensācijas pasākumu pārvaldībai. Līdzīgi, arī Neienkirhenes vēja parka maksājumi videi nodarītā kaitējuma kompensācijai tiek izmantoti vietējās pašvaldības teritorijā. Šie kompensācijas pasākumi sekmē vietējās sabiedrības atbalsta iegūšanu, jo ieņēmumus no kompensācijas maksājumiem izmanto turpat uz vietas konkrētiem un redzamiem dabas aizsardzības pasākumiem. *Grenzstrom Vindtved* pārrobežu vēja parka gadījumā ievērojams kopējā turbīnu skaita samazinājums rajonā, ko izdevās panākt, pateicoties vēja parka jaudas atjaunošanai, palīdzēja mazināt vispārējo ietekmi uz ainavu un tā vairojot politisko akceptu projektam.

Neienkirhenē pašvaldības vadītājs atbalstīja iedzīvotāju kā aktīvu finansiālo līdzdalību, tā pasīvu finansiālu līdzdalību, veicot papildu pasākumus ieguvumu sadalei ar jaunizveidotas vietējas bezpeļņas sabiedriskās organizācijas starpniecību. Aktīvas darbības rezultātā pašvaldības vadītājam izdevās panākt līdzsvaru starp vēja parka dibinātāju un kopienas interesēm.

Faktori, kas veicina taisnīgu ieguvumu sadali

Efektivitāte

Visos trijos piemēros vietējās sabiedrības atbalsta iegūšanai attiecīgās puses rīkojās līdzīgi, tostarp veica pasākumus, lai atbalstītu iedzīvotāju kā formālo (tiesību aktos noteikto), tā neformālu iesaistīšanos procedūrās, aktīvu un pasīvu finansiālo līdzdalību, ieviestu zemes kopfonda iznomāšanas modeļus, veiktu ieguvumu sadali ar vietējo sabiedrisko organizāciju vai kopienas fondu starpniecību, veiktu ieguldījumus iedzīvotājiem nozīmīgas infrastruktūras attīstībā. Visi šie pasākumi pierādīja savu efektivitāti, lai nodrošinātu un vairotu kopienas vēja parku projektu atbalstu vietējā sabiedrībā. Tomēr ir grūti novērtēt, kuri no šiem pasākumiem katrā konkrētajā piemērā bija vissvarīgākie un – tāpat – visefektīvākie.

Inovāciju aspekts

Vēja parks Elhēftā bija viens no pirmajiem Vācijā izveidotajiem kopienas vēja parkiem. Kopš tā laika kopienu vēja parki daudzos Vācijas reģionos ir diezgan bieži sastopami, lai gan praksē vērojami atšķirīgi modeļi – no vēja parkiem, kas atrodas pilnīgā kopienas vadībā vai piederībā, līdz pat vēja parkiem, kas tapuši ar investoru līdzekļiem pēc profesionāla komercattīstītāja un/vai investora iniciatīvas, paredzot iespēju vietējiem iedzīvotājiem iegādāties vēja parka akcijas vai atsevišķas turbīnas. Vācijā arvien vairāk izmanto arī zemes kopfonda iznomāšanas modeļus. Tas pats attiecas uz ieguvumu sadales instrumentiem, piemēram, nodrošinot ieguldījumus vietējās infrastruktūras attīstībā vai veidojot vietējās bezpeļņas sabiedriskās organizācijas un kopienu fondus. Līdz ar to inovatīvais aspekts aplūkoto vēja parku gadījumos uzskatāms ar lielāku nozīmi Eiropas mērogā.

Vienlaikus pētītajos piemēros ir redzami citi elementi, kas vērtējami kā ļoti novatoriski. Vēja parka uzņēmums Elhēftā ir viens no pirmajiem Vācijā, kas izmanto elektroenerģijas iepirkuma līgumus, lai bez starpniekiem piegādātu elektroenerģiju privātajiem klientiem. Tas ir arī viens no pirmajiem uzņēmumiem, kas, izmantojot vēja enerģiju, elektrolīzes procesā ražo ūdeņradi. Daudzos aspektos par avangardistu uzskatāms *Grenzstrom Vindtved* pārrobežu vēja parks – šis projekts ir viens no pirmajiem vēja parku jaudas atjaunošanas projektiem Vācijā. Tā vadītāji ir 2018. gadā izveidotā Šlēsvigā-Holšteinā brīvprātīgi izmantojama marķējuma “Godīgs vēja parku attīstītājs” iniciatoru vidū, viņi ir izstrādājuši kopienu vēja parku kritēriju sarakstu to darbības pašnovērtēšanai. Vēja parka īpašnieki bija vieni no pirmajiem Vācijā, kas izveidoja kopienas fondu, lai novirzītu daļu no vēja parku ieņēmumiem sociāliem mērķiem un enerģijas taupīšanas pasākumiem, tāpat sadarbībā

ar dabas aizsardzības iestādēm nodibināja vietējo dabas aizsardzības biedrību kompensācijai iepirkto teritoriju pārvaldības vajadzībām.

Prakses pārnesamība

Līdztekus Dānijai Ziemeļfrīzlande ir kopienas vēja parku kustības aizsācēja. Kopienų īpašumā esošie vēja parki ir veiksmīgi attīstījušies ne vien daudzos Vācijas reģionos, bet arī vairākās citās Eiropas valstīs (piemēram, Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Francijā, Īrijā, Zviedrijā, Apvienotajā Karalistē, Nīderlandē), kaut arī īpašumtiesību formās ir atšķirības. Tāpēc kopumā koncepta “kopienų vēja parks” pārnesamību var uzskatīt par labu. Tomēr visus aspektus, kuri saistīti ar vēja parku veidošanos Ziemeļfrīzlandē pēc iedzīvotāju iniciatīvas, šīs pieejas organisko attīstību kopš 20. gadsimta 80. gadiem un specifiskos līdzdalības un taisnīguma nodrošināšanas mehānismus, visticamāk neizdosies tieši pārnest (sk. Chezel & Nada 2018, 14. lpp.). Pārnesamība ir lielā mērā atkarīga no konteksta, tiesiskā regulējuma, institūcijām, iesaistītajām pusēm, viņu interesēm, stratēģijas, apņēmības, resursiem un mijiedarbības ar citām ieinteresētajām pusēm.

Sniegtajos paraugprakses piemēros ir ilustrēti vairāki papildu pasākumi, kas veicina vietējās sabiedrības atbalsta panākšanu un/vai vairošanu un kuri vieglāk varētu tikt pārnesti; to starpā ir zemes kopfonda iznomāšanas modeļi un ieguvumu sadales mehānismi, piemēram, ziedojumi vietējai bezpeļņas organizācijai vai fondam, ieguldījumi, lai attīstītu kopienai nozīmīgus infrastruktūras objektus. Šādi ieguvumu sadales mehānismi var būt īpaši piemēroti gadījumos, kad iedzīvotāju tieša finansiāla līdzdalība ir apgrūtināta, piemēram, ja iedzīvotāji finansiāli nespēj vai nevēlas ieguldīt vēja parka uzņēmuma akciju iegādē. Vēl viens viegli pārnesams pasākums uzticības vairošanai ir revidētas sabiedriskā labuma bilances publicēšana, ko brīvprātīgi veic vēja parku uzņēmumi (sk. *Grenzstrom Vindtved* piemēru).

Trīs aplūkoto paraugprakses piemēri liecina par lielu politiskā un administratīvā atbalsta nozīmi. Tomēr kopienų vēja parku izveidošana var būt samērā sarežģīta saistībā ar augstākām izmaksām, ko rada kolektīvu lēmumu pieņemšana, liela dalībnieku skaita administrēšanu un mazo kopienų akcionāru ierobežotajām finansiālajām iespējām. Vēja parku projektu plānošana un īstenošana ir kapitālietilpīga un prasa samērā lielu riska kapitālu dažādu plānošanas un atļauju saņemšanas izdevumu priekšfinansēšanai (piemēram, ekspertu vērtējumiem par ietekmi uz vidi). Tas nozīmē, ka bieži vien kopienų vēja parka plānošanas posmā iniciatori saskaras ar līdzekļu trūkumu, un jārod ceļš, kā to pārvarēt. Atkarībā no uzņēmuma juridiskā statusa, ir jāveic pasākumi pamatkapitāla piesaistīšanai no iedzīvotājiem kā ierobežotajiem partneriem, un ir jāņem vērā šo pasākumu izmaksas (piemēram, informatīvie pasākumi). Jāņem vērā, ka pāreja no garantētu tarifu sistēmas par tīklam nodoto elektrību uz izsoles sistēmu (Vācijā stājās spēkā 2017. gadā) palielina finanšu risku mazajiem dalībniekiem.

Citi sociālie un/vai ar ilgtspējību saistītie virzītājspēki

Vēja turbīnu būvniecība Elhēftā un Vestrā palīdzēja radīt vairāk darba vietu reģionā. Vēja parku izveide veicina inženiertehniskā servisa uzņēmumu un/vai to filiāļu attīstību. Piemēram, *Siemens* Ziemeļfrīzlandē atvēra tehniskās apkopes staciju.

Grenzstrom Vindtved pārrobežu vēja parks ir pirmais, kas atjaunojamo energoresursu nozarē ir publicējis revidētu sabiedriskā labuma bilanci. Brīvprātīgi sagatavojot šo bilanci, vēja parka iniciatoru mērķis bija novērtēt, cik lielā mērā kopienas vēja parka izveide pozitīvi ietekmē reģiona attīstību.

Secinājumi

Salīdzinājumā ar tradicionālajiem vēja parku projektiem, kas pieder komerciālajiem attīstītājiem, kopienu vēja parki parasti rada lielāku ekonomisko ieguvumu vietējai pašvaldībai un reģionam. Tas ir saistīts ar vairākiem faktoriem: vietējo iedzīvotāju ienākumiem un ar to saistīto pirktspējas palielināšanos, uzņēmējdarbības nodokļa ieņēmumiem pašvaldības budžetā. Šo ietekmi palielina ieguvumi, saistīti ar ieguldījumiem vietējās infrastruktūras attīstībā, un citi ieguvumu sadales mehānismi. Slēdzot līgumus par vēja parka plānošanu, būvniecību un/vai montāžu, tehnisko apkopi un remontu, mārketinga pakalpojumiem, finansēšanu, kopienu vēja parki palīdz nodrošināt darbavietas un palielināt pašvaldībā/reģionā radīto pievienoto vērtību.

Aplūkotie piemēri liecina, ka kopienu vēja parki var palīdzēt stiprināt kopienas identitāti un nodrošināt vai vairo vietējās sabiedrības atbalstu projektam. Tomēr nepieciešamais priekšnoteikums ir, lai projekta ierosinātājus uztvertu kā uzticības cienīgus cilvēkus, uz kuriem var droši paļauties. Šajā ziņā pašvaldība pati var rādīt piemēru, atbalstot projektu kā akcionārs. Tieša finansiālā līdzdalība vēl nav atbilde uz visiem jautājumiem, un tā var veicināt vietējās sabiedrības atbalstu projektam tikai tad, ja sabiedrība šo līdzdalību pieņem. Tieša finansiāla līdzdalība vienmēr ir jāapsver, ņemot vērā kontekstu, vietējo iedzīvotāju finansiālās iespējas un attieksmi. Kopienu vēja parkiem var būt dažādas juridiskās un organizatoriskās formas, un iedzīvotāju līdzdalība un ietekme uz lēmumu pieņemšanu var realizēties dažādos veidos. Konkrētais finansiālās līdzdalības mehānisms var ietekmēt vietējo iedzīvotāju atbalstu. Būtiski svarīgs ir minimālā ieguldījuma apjoms akcijās, akciju piešķiršanas mehānisms, individuālo akcionāru maksimālā ieguldījuma

apjoms, iekšējo lēmumu pieņemšanas kārtība un kontroles un/vai konsultatīvās padomes esamība, u.c. rādītāji.

Lai palielinātu to iedzīvotāju atbalstu projektam, kas nevēlas vai nespēj ieguldīt līdzekļus kopienas vēja parkos kā akcionāri, var palīdzēt papildu mehānismi ieguvumu sadalei. Tomēr ieguvumu sadale vietējiem iedzīvotājiem, ja attīstītāji to veic pēc saviem ieskatiem, vienmēr izraisa divdomību un ir saistīta ar risku, ka to uztvers kā kukuļošanu. Tādējādi, ja nav pienācīgi izstrādāta mehānisma un galvenās iesaistītās puses nevieš īpašu uzticību iedzīvotājos, šie pasākumi var pat apdraudēt vietējās sabiedrības atbalstu. Paraugprakses piemēri parāda to, kā taisnīga labumu un risku sadale starp dažādajām ieinteresētajām pusēm kopienā, kurā atrodas vēja parks, var nodrošināt vai veicināt tā atbalstu vietējā sabiedrībā.

Atsauces

Agentur für Erneuerbare Energien (AEE) (2011): Erneuerbare-Energien-Projekte in Kommunen Erfolgreiche Planung und Umsetzung. 5. überarbeitete Auflage 2011, http://www.kommunalerneuerbar.de/fileadmin/content/PDF/AEE_KommunalErneuerbar_Auf105_web.pdf.

B.E.N.T.U.S.S., Grenzstrom Vindtved GmbH & Co. KG (2017): Gemeinwohlbilanz 2017. Nach Abschluss der Auditierung, mit Testat gültig bis 31.08.2019

Bundesverband Windenergie (BWE) (2018): Gemeinsam gewinnen. Windenergie vor Ort. Ein Grundlagenpapier zu den Themen regionale Wertschöpfung, Bürgerbeteiligung und Akzeptanz. Berlin, 1.Auflage, Mai 2018, <https://publikationen.windindustrie-in-deutschland.de/gemeinsamgewinnen-windenergie-vor-ort/60797084>

Bündnis Bürgerenergie e.V. (BBEn) (2018): Regionale Entwicklung mit Bürgerenergie. 1. Auflage. Berlin, https://www.buendnisbuengerenergie.de/fileadmin/user_upload/downloads/Bericht_2018/Bericht_Buergerenergie18_WEBV06.pdf

Publiskais nodevums D4.3 “Labāko prakšu apkopojums un padziļināta salīdzinošā analīze” (*Synthesis and Comparative Analysis of in-depth Best Practice Cases*), 79-97.lpp, tulkojums; papildināts ar pieredzes pārņemšanas vizītes 2019.gada augustā sniegto statistisko informāciju

Bürgerwindpark Neuenkirchen UG (haftungsbeschränkt) & Co. KG (2013): Verkaufsprospekt zum Erwerb von Kommanditanteilen an der Bürgerwindfarm Neuenkirchen UG (haftungsbeschränkt) & Co. KG

Chezel, Édith; Nadaï, Alain (2018): Energy made in Northern Friesland: fair enough? Local Environment, 2018, pp.1-18. DOI: 10.1080/13549839.2018.1531837

Deutsche WindGuard (2009): Fallsammlung erfolgreich abgeschlossener Repoweringprojekte. Im Auftrag der Windenergie-Agentur Bremerhaven/Bremen e.V. (WAB).

IEA Wind Task 28: Expert Group Summary on Recommended Practices 14. Social acceptance of wind energy projects.1. edition 2013. January 2013, http://www.socialacceptance.ch/images/RP_14_Social_Acceptance_FINAL.pdf.

Kreis Dithmarschen Fachdienst Bau, Naturschutz und Regionalentwicklung (2018): Beschlussvorlage. Betreff: Stellungnahme des Kreises Dithmarschen zum Entwurf der Teilfortschreibung des Landesentwicklungsplanes (LEP) 2010 - Kapitel 3.5.2 sowie zum Entwurf der Teilaufstellung des Regionalplanes des Planungsraumes III (Sachthema Windenergie) Drucksachen-Nr.: 2018/0462. Heide, 07.11.2018, 97 <https://www.dithmarschen.de/buergerinformationssystem/tmp/tmp/45081036887461019/887461019/01021263/63.pdf>

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt, Natur und Digitalisierung (2018): Kurzbericht zum Engpassmanagement in Schleswig-Holstein. Einspeisemanagement in den Jahren 2010 - 2017 und Redispatch in den Jahren 2016 – 2017. Kiel, den 18. Juni 2018, https://www.schleswig-holstein.de/DE/Schwerpunkte/Energiewende/Strom/_documents/einspeisemanagement.html

Ministerium für Inneres, ländliche Räume und Integration (2018): Online Beteiligung Landesplanung – Teilaufstellung Regionalplan I, Sachthema Windenergie, https://www.schleswig-holstein.de/DE/Schwerpunkte/Windenergieflaechen/_documents/pdf_Synopse_RPI.pdf?__blob=publicationFile&v=4

Schmid, Angela (2018): Ellhöft: Ein Wind-Dorf setzt auf Wasserstoff, <https://edison.handelsblatt.com/ertraeumen/ellhoeft-ein-wind-dorf-setzt-aufwasserstoff/23627132.html>

WinWind – 764717.

Publiskais nodevums D4.3 “Labāko prakšu apkopojums un padziļināta salīdzinošā analīze” (*Synthesis and Comparative Analysis of in-depth Best Practice Cases*), 79-97.lpp, tulkojums; papildināts ar pieredzes pārņemšanas vizītes 2019.gada augustā sniegto statistisko informāciju

Sorge, Nils-Viktor (2016): Schleswig-Holstein - Wie Windkraft ein 113-Seelen-Dorf reich machte. Spiegel Online 22.02.2016, <http://www.spiegel.de/wirtschaft/soziales/energie/wie-windkraft-ein-113seelen-dorf-reich-machte-a-1078759.html>

windcomm Schleswig-Holstein (2012): Leitfaden Bürgerwindpark. Mehr Wertschöpfung für die Region, 3. überarbeitete Auflage mit Unterstützung der ARGE Netz GmbH & Co. KG, <https://www.windcomm.de/Downloads/Leitfaeden/Leitfaden-Buergerwindfarm.pdf>

Eiropas Komisija, ne arī jebkuras personas kuras darbojas Eiropas Komisijas uzdevumā, nav atbildīga par šajā dokumentā iekļautās informācijas jebkāda veida iespējamu izmantošanu. Dokumentā iekļautā informācija neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli. Par dokumentā iekļauto informāciju ir atbildīgs tās autors.

